

Militarne i pozamilitarne aspekty
współczesnego bezpieczeństwa
międzynarodowego

Wybrane problemy

Tom 2

Prace Naukowe

Uniwersytetu Śląskiego
w Katowicach
nr 3616

50 lat
**Uniwersytetu
Śląskiego**
w Katowicach

Militarne i pozamilitarne aspekty współczesnego bezpieczeństwa międzynarodowego

Wybrane problemy

Tom 2

pod redakcją

Tomasza Iwanka

współpraca

Agnieszka Miarka, Bartosz Midro, Marzena Mruk,
Sara Piwowarska, Dawid Pudło

Redaktor serii: Nauki Polityczne
Mariusz Kolczyński

Recenzent
Stanisław Sulowski

Spis treści

Wstęp (<i>Tomasz Iwanek</i>)	7
Agnieszka Wojciechowska	
Separatyzm – środek rozwiązywania czy zawiązywania się konfliktu na tle etniczno-narodowym?	13
Sara Piwowarska	
<i>Hard power</i> i <i>soft power</i> w polityce bezpieczeństwa Izraela	27
Roman Andrzej Stańczyk	
Doktryna geopolityczna Węgier	43
Bartosz Lewandowski	
Niegroźna prowokacja czy realne zagrożenie? Konsekwencje wydarzeń wokół meczu piłkarskiego Serbia – Albania z 14 października 2014 r.	57
Dawid Pudło	
Konflikt naddniestrzański jako przykład separatyzmu na obszarze byłego ZSRR	77
Łukasz Robak	
Konflikt indyjsko-pakistański o Kaszmir i jego implikacje dla bezpieczeństwa w Azji	97
Agnieszka Miarka	
Wojna gruzińsko-rosyjska jako przykład tendencji imperialistycznych Federacji Rosyjskiej wobec obszaru postradzieckiego	115

Wstęp

Z przyjemnością oddając do rąk Czytelnika tom 2 opracowania zbiorowego pt. *Militarne i pozamilitarne aspekty współczesnego bezpieczeństwa międzynarodowego*, należy wyjaśnić, iż ma on na celu wszechstronne, acz w żadnym razie nieaspirujące do miana wyczerpującego, rozważenie współczesnych – istniejących i rodzących się – zagrożeń dla bezpieczeństwa międzynarodowego. W poprzednim tomie, noszącym ten sam tytuł i mającym zasadniczo te same cele badawcze, skupiono się na krajowych (narodowych) czynnikach bezpieczeństwa militarnego, ze szczególnym uwzględnieniem roli i struktury sił zbrojnych, oraz na przeglądzie wyzwań napotykanym przez państwa w nieustającym procesie zapewniania stabilności międzynarodowej, mając przy tym na uwadze podział na czynniki militarne oraz pozamilitarne. Tom drugi ma za zadanie uzupełnić wcześniejsze rozważania. Wobec tego prezentowane są w nim dwie dalsze grupy zagadnień. Po pierwsze, analizie poddano zagrożenia dla bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego oraz polityki wybranych państw w tym zakresie. Po drugie, dokonano *case studies*, skupiając się na analizie przebiegu i implikacji wybranych konfliktów zbrojnych. Wspólnie te analizy dopełniają obrazu proponowanego spojrzenia na badane zagadnienia.

Traktując niniejsze opracowanie jako naturalne uzupełnienie pierwszej części, a więc tworzące całość, technicznie tylko rozdzieloną na dwa zbiory, nie jest konieczne ponowne omówienie powodów podjęcia tematu badań oraz ich celu. Wystarczające wydaje się odesłanie Czytelnika do uwag poczynionych w analogicznym wstępie do tomu pierwszego. Myślą przewodnią podzielaną przez wszystkich autorów, których rozważania zamieszczono w tym tomie, było wszak to, iż zakres tematyki bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego jest tak szeroki, że jej analiza i próby formułowania wniosków wymagają ujęcia wielopłaszczyznowego i możliwie interdyscyplinarnego, co z kolei najlepiej realizowane jest właśnie przez prace zbiorowe, umożliwiające wypowiedzenie się reprezentantom różnych nauk oraz szkół rozumowania. Niezbędne wydaje się jednak poczynienie dwóch uwag o charakterze wstępnym, podkreślając ich wagę. Utrzymany został przy-

jęty w pierwszym tomie pracy nacisk na uwzględnienie zarówno miękkich, jak i twardych aspektów bezpieczeństwa, podzielonych umownie na sfery militarną i pozamilitarną. Część artykułów zawartych w tej pracy skupia się zasadniczo na aspektach pozamilitarnych, dotyczy zatem źródeł zagrożeń i ich uzewnętrznionych form odmiennych niż konflikty zbrojne, dotykając sfery wojskowej okazjonalnie, pozostałe zaś teksty skupiają się na kwalifikowanych formach zagrożeń dla żywotnych interesów państwa w postaci konfliktów zbrojnych lub o podłożu zbrojnym. Co wydaje się najważniejsze, zachowano także – jak w pierwszym tomie – założenie, iż publikacja ta stanowić ma forum dla młodych autorów rozpoczynających karierę naukową. Umożliwia to zachowanie świeżego spojrzenia na analizowaną problematykę oraz utrzymanie wielości perspektyw naukowych i stanowi w moim przekonaniu o wartości tej pracy.

Otwierający tom rozdział autorstwa **Agnieszki Wojciechowskiej** pt. *Separatyzm – środek rozwiązywania czy zawiązywania się konfliktu na tle etniczno-narodowym?* skupia się na jednym z klasycznych i przemożnych źródeł konfliktów, a tym samym zagrożeń bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego. W rozdziale tym rozważa się zjawisko separatyzmu, analizując motywy jego powstawania, znaczenie i złożone relacje tego fenomenu z kulturą, etnicznością oraz więzią narodową. Autorka prezentuje przeglądowe spojrzenie na ruchy separatystyczne o różnym natężeniu i wpływie na sytuację wewnętrzną państwa występujące m.in. w Stanach Zjednoczonych, Czechosłowacji, Hiszpanii, Irlandii, w państwach Kaukazu oraz na tzw. sprawę kurdyjską. Za zasadniczy walor tego tekstu trzeba uznać wykorzystanie pogłębionej analizy warstwy kulturowej i wskazanie jej różnorodnych związków z szeroko pojętym separatyzmem, który stosunkowo często przeplata się z innym zagrożeniem – terroryzmem – co płynnie łączy się z tematyką pozostałych rozdziałów oraz dostarcza właściwego kontekstu, stanowiąc wprowadzenie analityczne do dalszych rozważań.

Kolejny rozdział pt. *Hard power i soft power w polityce bezpieczeństwa Izraela* autorstwa **Sary Piwowskiej** omawia sukcesy i porażki polityki prowadzonej przez Izrael w dziedzinie bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego. Artykuł dotyczy zatem jednego ze sztandarowych przykładów państwa reagującego na zagrożenie swoich żywotnych interesów od czasu powstania, a którego polityka budzi rozliczne kontrowersje w literaturze i dyskursie publicznym. Po obszernym wstępie historycznym tekst ten przybliży najważniejsze czynniki, które wpłynęły na ukształtowanie się systemu bezpieczeństwa Izraela, oraz dokonuje analizy uwarunkowań polityki bezpieczeństwa tego państwa ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień militarnych. Należy uznać, że taka perspektywa w przedmiotowym przypadku jest jak najbardziej uzasadniona z uwagi na trwale istniejące zagrożenia dla samego przetrwania Izraela. Autorka bierze także pod uwagę aktualne wydarzenia i sytuację geopolityczną, szczególnie w postaci rozważenia wpływu konfliktu w Syrii na bezpieczeństwo Izraela. W podsumowaniu podjęta została próba udzielenia odpowiedzi na pytanie, jaką rolę pełnią *hard power* i *soft*

power w polityce Izraela, jak również próba klasyfikacji i taksonomizacji w ramach każdej z tych kategorii.

Z innej perspektywy proponuje postrzegać problemy bezpieczeństwa, ze szczególnym naciskiem na politykę zagraniczną, trzeci rozdział pt. *Doktryna geopolityczna Węgier*. Jego autor, **Roman Andrzej Stańczyk**, omawia historyczną i polityczną drogę Węgier od orbity strefy wpływów ZSRR aż do odzyskania suwerenności w roku 1989, szczególną aktualizację celów ich polityki zagranicznej w kierunku integracji z państwami Europy Zachodniej oraz najnowsze dzieje polityczne tego kraju. Wskazuje przy tym na rozwój poprawnej współpracy regionalnej jako na czynnik rzutujący na stabilność otoczenia międzynarodowego Węgier. Autor obszernie prezentuje historię tego państwa, omawiając determinanty oraz inspiracje jego obecnej polityki zagranicznej. Szczególne znaczenie dla koncepcji geopolitycznej Węgier widzi zaś w wydarzeniach z 2010 roku związanych z dojściem do władzy premiera Victora Orbana oraz kontynuacji założeń geopolitycznych sformułowanych w latach 90. XX wieku.

Artykuł autorstwa **Bartosza Lewandowskiego** pt. *Niegroźna prowokacja czy realne zagrożenie? Konsekwencje wydarzeń wokół meczu piłkarskiego Serbia – Albania z 14 października 2014 roku* przyjmuje za przedmiot analizy jedno znaczące wydarzenie sportowe, na podstawie którego stara się zaprezentować szersze zagadnienia polityki bezpieczeństwa. Jak pokazuje przypadek tzw. wojny futbolowej pomiędzy Salwadorem a Hondurasem z 1969 roku, sport, a w szczególności piłka nożna, ma potencjał do eskalowania napięć międzynarodowych, szczególnie w sytuacjach, w których narody przywiązują wielką wagę do zmagania poszczególnych reprezentacji. Sytuacja taka bez wątpienia zachodzi pomiędzy Serbią a Albanią, które od połowy lat 90. XX wieku pozostają w stanie napięcia, należąc jednocześnie do państw, w których piłka nożna stanowi tzw. sport narodowy. Rozdział ten przyjmuje sobie za cel przeanalizowanie niepokojów związanych z niewłaściwym przebiegiem meczu piłkarskiego reprezentacji Serbii i Albanii w 2014 roku, wszystkich nieprawidłowości, które miały miejsce w jego trakcie, a następnie przeniesienia ich przyczyn oraz przebiegu na relacje polityczne, społeczne oraz kwestie bezpieczeństwa. Ostatecznie Autor stawia tezę, że przebieg meczu oraz zamieszki po jego zakończeniu stanowiły czynnik destabilizujący, wpływający na bieżące relacje dwustronne i politykę zagraniczną zaangażowanych aktorów, ale mogący rzutować także na bezpieczeństwo międzynarodowe.

Tekst autorstwa **Dawida Pudło** pt. *Konflikt naddniestrzański jako przykład separatyzmu na obszarze byłego ZSRR* wpisuje się w główny trend badań nad bezpieczeństwem odzwierciedlony także w treści publikacji, którą Czytelnik trzyma w rękach. Stanowi on też łącznik pomiędzy tematyką tomu pierwszego oraz tomu drugiego, gdyż dotyczy zagadnienia przekrojowego, o wymiarze geopolitycznym, strategicznym, militarnym, badań nad separatyzmem oraz wpisującego się w szerokie spektrum badań nad tzw. *quasi*-państwami. Problematyka separatyzmów na terytorium byłego ZSRR stanowi bardzo bogaty obszar badawczy, tym bardziej

więc wartością opracowania Dawida Pudło jest spojrzenie na konflikt naddnie- strzański, który powrócił w spektrum zainteresowania badawczego wobec zmiany polityki Federacji Rosyjskiej w XXI wieku. Szczególnie kontekst najbardziej aktu- alnych wydarzeń oraz współczesnej polityki zagranicznej Federacji Rosyjskiej po- woduje, iż temat ten jest aktualny i wartościowy. Artykuł ten przedstawia przebieg konfliktu naddnie- strzańskiego, szczególnie w początku lat 90. XX wieku, kiedy miał on także wymiar wojskowy, jego aktualną dynamikę oraz próbuje dokonać oceny stanu obecnego. Na uwagę Czytelnika powinno zasługiwać także sięgnięcie przez Autora do dokumentów źródłowych, w tym do ustawy zasadniczej Naddnie- strzańskiej Republiki Mołdawskiej i do opracowań w języku rosyjskim.

Kolejny rozdział autorstwa **Lukasza Robaka** pt. *Konflikt indyjsko-pakistański o Kaszmir i jego implikacje dla bezpieczeństwa w Azji* dotyczy jednego z najważ- niejszych sporów na kontynencie azjatyckim, mającego swoje źródła historyczne w XX wieku, ale rzutującego bezpośrednio na bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku. Czynnikiem historycznym, któremu Autor zupełnie właściwie poświęca sporo uwagi, determinuje napięte i niebezpieczne stosunki Pakistanu z Indiami wspólnie z czynnikiem religijnym i kulturowym. Autor zauważa także, że uzyska- nie przez oba państwa statusu mocarstw nuklearnych dodaje konfliktowi kaszmir- skiemu i – szerzej – ich skomplikowanym i niestabilnym relacjom dwustronnym nowego wymiaru niebezpieczeństwa. Analiza historyczna i politologiczna pro- wadzi autora do wniosków, że konflikt kaszmirski jest konfliktem zamrożonym, o zróżnicowanym przebiegu oraz o dużym wpływie na kompleks bezpieczeństwa Azji Południowej.

Ostatni rozdział niniejszego tomu autorstwa **Agnieszki Miarki** pt. *Wojna gru- zińsko-rosyjska jako przykład tendencji imperialistycznych Federacji Rosyjskiej wobec obszaru postradzieckiego* stanowi ważny przyczynek do badań nad histo- rycznymi i współczesnymi militarnymi zagrożeniami bezpieczeństwa państwa, szczególnie w ujęciu militarnym. Opracowanie to skupia się na ustaleniu szeroko pojętych przyczyn wybuchu tzw. wojny pięciodniowej, jej determinant etnicznych i politycznych, jak również implikacji związanych z jej przebiegiem, przyczyna- mi i konfiguracją polityczną powstałą po zakończeniu tego konfliktu. Osadzenie rozważań na obszernym tle historycznym oraz uwzględnienie przebiegu konfliktu zdecydowanie stanowią o zaletach tego opracowania. Artykuł zasługuje na uwagę również dlatego, że precyzyjnie przedstawia zakres i charakter zaangażowania Federacji Rosyjskiej w historię Gruzji, w napięcia etniczne na jej terytorium oraz w sprawy związane z dążeniami autonomicznymi niektórych jej prowincji. Przy tym rozdział ten domyka logicznie całość rozważań z obu tomów opracowania zbiorowego, gdyż dotyczy najpełniejszego zagrożenia dla istnienia państwa – no- woczesnej wojny opartej na zaszczościach historycznych i geostrategicznych, ale toczonej przy wykorzystaniu współczesnych zdobyczy techniki wojskowej.

Na zakończenie jako redaktor naukowy niniejszego tomu pragnę wyrazić głębokie przekonanie, że zarówno ta książka, jak również tom pierwszy całości

opracowania zbiorowego, zasługują na polecenie Czytelnikowi, stanowiąc wyraz szerokiego i interdyscyplinarnego ujęcia problematyki bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego. Świeżość spojrzenia prezentowanego przez młodych badaczy na pewno przyczyni się do dalszego rozwijania badań w zakresie stosunków międzynarodowych, zaś interdyscyplinarność oraz wieloaspektowość ujęć zapewnia nowe i ciekawe spojrzenie, którego w nauce nigdy nie powinno zabraknąć.

Tomasz Iwanek

Redakcja: Katarzyna Wyrwas

Projekt okładki: Emilia Dajnowicz

Korekta: Karina Borecka, Marzena Marczyk

Łamanie: Grzegorz Bociek

Copyright © 2017 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336

ISBN 978-83-226-3184-3
(wersja drukowana)

ISBN 978-83-226-3185-0
(wersja elektroniczna)

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

www.wydawnictwo.us.edu.pl

e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 8,25. Ark. wyd. 10,0

Papier offset. kl. III, 90

Cena 20 zł (+ VAT)

Druk i oprawa:

„TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp. K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław